



# LIMNOLOGICKÉ NOVINY

## LIMNOLOGICAL NEWS

Číslo (№) 2

Květen (May) 2003

ISSN 1212-2920

### Zápis ze schůze HV ČLS, konané dne 6. 3. 2003 v Praze

Přítomni: dle prezenční listiny

**1. Kontrola zápisu** z minulé schůze HV: zápis byl schválen

**2. Hospodaření ČLS** (M. Drápala, L. Havel)

- spolu s LimNo 1/2003 byly rozeslány složenky na zaplacení členských příspěvků pro rok 2003, dlužníci obdrželi dvě (dlužné příspěvky, příspěvek na rok 2003)
- dlužníci: dr. Drápala připraví do příští schůze HV ČLS podklady
- členové revizní komise se na termínu a způsobu revize účtů ČLS dohodnou přímo s hospodářem dr. Drápalou

**3. Matrika** (B. Desortová)

*Členství zrušené na vlastní žádost:*

**Gágyorová Kateřina, RNDr.**

*Změny v adresáři:*

**Duras Jindřich, RNDr., Ph.D.**

*duras@pvl.cz*

**A:** Povodí Vltavy, s.p.

*tel.: 377307352*

*fax: 377237268*

**B:** Bažantnice 704, 330 26 Tlučná, Česká republika

*tel.: 602429682*

*Noví členové:*

**Kohout Leoš, Mgr.**

**Pošta: A**

*leos.kohout@centrum.cz*

**A:** Katedra parazitologie a hydrobiologie, Přírodovědecká fakulta UK

Viničná 7, 128 44 Praha 2, Česká republika

*tel.: 221951810, 221951807*

*fax: 224919704*

**B:** Studentská 259, 339 01 Klatovy, Česká republika

Specializace: 003,604

**Nedbalová Linda, Mgr.**

**Pošta: A**

*lindane@natur.cuni.cz*

**A:** Katedra parazitologie a hydrobiologie, Přírodovědecká fakulta UK

Viničná 7, 128 44 Praha 2, Česká republika

*tel.: 221951809*

**B:** Vinohradská 152, 130 00 Praha 3, Česká republika

*tel.: 608775140*

Specializace: 003,603,703,804

**Tátosová Jolana, Mgr.**

**Pošta: A**

*jolana\_tatos@hotmail.com.*

**A:** Katedra parazitologie a hydrobiologie, Přírodovědecká fakulta UK

Viničná 7, 128 44 Praha 2, Česká republika

*tel.: 221951809*

*fax: 224919704*

**B:** Dukelská 994, 739 61 Třinec, Česká republika  
Specializace: 003,005,302,605,703,816

**Lapšanská Natália, Mgr.** Pošta: **A** *sanali@email.cz*

**A:** Katedra parazitologie a hydrobiologie, Přírodovědecká fakulta UK  
Viničná 7, 128 44 Praha 2, Česká republika  
*tel.:* 221951805 *fax:* 224919704

**B:** Bojasova 1246/9, 182 00 Praha 8, Česká republika  
*tel.:* 608512283 *fax:* 286591851

Specializace: 002,303,304,502,605,703,816

**Faustová Markéta, Mgr.** Pošta: **A** *faustova@natur.cuni.cz*

**A:** Katedra parazitologie a hydrobiologie, Přírodovědecká fakulta UK  
Viničná 7, 128 44 Praha 2, Česká republika  
*tel.:* 221951805 *fax:* 224919704

**B:** Jiráskova 1237, 413 01 Roudnice nad Labem, Česká republika  
*tel.:* 416839357

Specializace: 810

#### **4. Formality (L. Havel)**

- zpráva o činnosti ČLS v roce 2002 byla odevzdána RVS
- MK ČR byl předán formulář ohledně vydávání LimNo (požadavek vyplývající z registrace periodika)
- aktualizovaný adresář bude vydán jako příloha LimNo

#### **5. 13. společná konference ČLS a SLS (L. Havel)**

- 2. cirkulář rozeslán zájemcům podle předběžných přihlášek: termín odeslání závazných přihlášek, plateb a textů příspěvků: 31. 3. 2003
- předběžný program konference: vzhledem k možnostem dopravy z ČR požádá tajemník organizátory o posunutí termínu zahájení (příp. ukončení) konference (dle možností)
- sborník: bude vydán jako *Acta Facultatis Ecologiae (Suppl.)*; k dispozici budou i výtisky pro zájemce, kteří se konference nezúčastní
- účast čestných členů: ČLS uhradí vložné (à 1 000,- Sk) a jízdné veřejnou dopravou (na základě předložených dokladů)

#### **6. Valné shromáždění ČLS (L. Havel)**

- bude se konat v rámci konference 24. 6. 2003, 19:30 hod.
- HV ČLS schválil návrh programu
- byl schválen návrh kandidátky pro volby HV ČLS na funkční období 2003 – 2006
- pozvánku na valné shromáždění rozešle tajemník spolu s kandidátkou a hlasovacím lístkem pro volby nového HV do 19. 5. 2003; hlasování bude jako obvykle kombinací korespondenční a přímé volby (v případě korespondenční volby budou přijaty hlasovací lístky došlé do podatelny VÚV T.G.M. nejpozději 13. 6. 2003)
- Dr. Vrba připraví návrh charakteristik jednotlivých kandidátů (bude přílohou hlasovacího lístku); doplní předsedové poboček

#### **7. Různé**

- HV ČLS schvaluje finanční spoluúčast na pořádání semináře k životnímu výročí prof. Sládečkové dne 28. 4. 2003 ve výši cca 1000,- Kč.

#### **8. Příští schůze HV ČLS: předběžně 6. 5. 2003, VÚV T.G.M. Praha; pozvánku zajistí tajemník**

- *Zapsal: L. Havel* -

## Zápis ze schůze HV ČLS, konané dne 6. 5. 2003 v Praze

Přítomni: dle prezenční listiny

**1. Kontrola zápisu** z minulé schůze HV: zápis byl schválen

**2. Hospodaření ČLS** (M. Drápala, L. Havel):

- zatím nejsou informace z RVS o financování projektů ČLS na rok 2003
- dlužníci: HV ČLS rozhodl o zrušení členství dlouhodobým dlužníkům (viz Matrika)
- čestní členové ČLS: na základě předložených dokladů bude z prostředků ČLS uhrazeno jízdné veřejnou hromadnou dopravou na konferenci ČLS a SLS v Banské Štiavnici
- zpráva revizní komise: konkrétní termín revize účtů ČLS za období 2000 – 2002 dohodne revizní komise s dr. Drápalou, zpráva bude k dispozici HV před valným shromážděním ČLS

**3. Matrika** (B. Desortová):

*Členství zrušená pro dlouhodobé neplacení příspěvků:*

**Čunta Ondřej, Mgr.**  
**Drbal Karel, prof., ing., CSc.**  
**Fott Jan, RNDr., CSc.**  
**Hodovský Jan, Mgr.**  
**Houk Václav, RNDr.**  
**Micka Jan**  
**Ondrušák Čestmír, Mgr.**  
**Vojtěch Václav, ing.**  
**Zahrádka Jiří, RNDr., CSc.**

*Noví členové:*

**Musil Jiří, ing.** Pošta: **A** *musil\_jiri@quick.cz*  
**A:** Výzkumný ústav rybářský a hydrobiologický JU Vodňany, pracoviště Pohořelice  
Vídeňská 717, 691 23 Pohořelice, Česká republika  
*tel.: 519424372-5 fax: 519424243*

**B:**  
Specializace: 819

**Pithart David, RNDr., CSc.** Pošta: **A** *pithart@butbn.cas.cz*  
**A:** Botanický ústav AV ČR  
Dukelská 135, 379 01 Třeboň, Česká republika  
*tel.: 384721156-8 fax: 384721136*

**B:** Lutová 5, 378 04 Chlum u Třeboně, Česká republika  
*tel: 384783072*  
Specializace: 005,006,201,502,603,702,703,804,820

**4. Limnologické noviny** (J. Vrba):

- přílohou č. 2/2003 bude adresář členů; bude vydán v počtu 250 ks
- příspěvky (Havel, Helešic, Hubáčková) dodat do 15. 5. 2003

**5. 13. společná konference ČLS a SLS** (L. Havel):

- podle informací SLS již nebudou rozesílány další materiály, platí údaje ze 2. cirkuláře
- HV schválil předložený návrh pozvánky na valné shromáždění členů ČLS a hlasovacího lístku pro volby výboru ČLS na příští funkční období; L. Havel zajistí rozeslání členům ČLS v průběhu příštího týdne
- v předstihu budou zpracovány:
  - zpráva o činnosti ČLS za období 2001 – 2003 (Helešic, Havel)
  - zpráva o hospodaření ČLS za období 2000 – 2002 (Drápala)
  - zpráva revizní komise za období 2000 – 2002 (Hess, Matulová)

## 6. www stránky ČLS (L. Havel, J. Helešic):

- problémy s aktualizací (nefunguje napojení na příslušný server)
- J. Helešic se pokusí vyřešit problém jednáním na AV ČR, příp. navrhne řešení

## 7. Různé:

- J. Helešic informoval o koordinaci činnosti národních limnologických společností na evropské úrovni
- HV ČLS schválil odměnu J. Vrbovi ve výši 2500,- Kč za revizi databáze a přípravu adresáře ČLS
- HV ČLS schválil poskytnutí věcného daru ve výši 1000,- Kč k životnímu jubileu prof. Obra
- příští schůze HV ČLS se bude konat v rámci 13. konference ČLS a SLS v pondělí 23. 6. 2003 v Banské Štiavnici

- Zapsal: L. Havel -

---

## Osobní zprávy

---

### Prof. RNDr. Stanislav Obr, DrSc. devadesátiletý

V letošním roce se dožívá profesor Stanislav Obr devadesáti let. Toto významné jubileum zvládá k radosti nás všech ve svěžesti a kondici, vzpřímený a štíhlý, stále s typickým suchým humorem. Chtěli bychom stručně připomenout limnologické veřejnosti práci této osobnosti, profesora zoologie na Přírodovědecké fakultě Masarykovy univerzity v Brně.

Narodil se 7. května 1913 v Daňkovicích na Českomoravské vrchovině. Již během univerzitních studií pracoval na Zoologickém ústavu MU u prof. Zavřela jako demonstrátor. V roce 1946 se stal asistentem a později odborným asistentem u prof. Hraběte. Zoologickému ústavu už zůstal věrný. V roce 1954 se habilitoval z entomologie, postupně se stal kandidátem biologických věd, obhájil doktorskou práci a v roce 1966 byl ustanoven profesorem systematické zoologie. Od roku 1959 byl po 12 let vedoucím katedry zoologie a antropologie. Jeho zásluhou se na katedře kromě obecné zoologie a fyziologie živočichů (které se později osamostatnily) výrazněji diferencoval také obor hydrobiologie. Z podstatné části katedry tak vznikl pod jeho vedením hydrobiologický tým zaměřený převážně na studium tekoucích vod, ale na druhé straně také úspěšně odolávající politickým tlakům té doby. Proto byl nakonec prof. Obr v rámci tzv. normalizačního procesu zbaven roku 1970 vedení katedry a s nástupem důchodového věku přinucen k okamžitému odchodu z fakulty.

Prvním objektem vědeckého zájmu jubilanta byly pisivky (*Psocoptera*), ale už od r. 1954 začal spolu s prof. Hrabětem orientovat část katedry na hydrobiologickou tematiku. Postupně vytvořený kolektiv odborníků se pod jeho vedením zpočátku (v letech 1955–1965) zaměřil v rámci Státního výzkumného úkolu č. 210 na faunistické a saprobiologické zmapování podstatné části říční sítě Československa. Prof. Obr se při tomto výzkumu věnoval řádu *Trichoptera* a touto skupinou se intenzívně zabýval i nadále. Kromě uvedeného výzkumu vypracoval hydrobiologický tým pod jeho vedením také např. řadu saprobiologických studií o našich tocích. Hydrobiologické zaměření jubilanta vyústilo posléze v unikátní ekologická studia o vlivu Oravské údolní nádrže na řeku Oravu pod přehradou. Tato sledování – započatá před výstavbou nádrže a prováděná v časovém rozsahu více než 20 let po jejím zprovoznění – byla tehdy ve světě ojedinělá.

Profesor Obr byl kromě toho činný v několika našich i zahraničních odborných společnostech. Byl také u zrodu Československé limnologické společnosti a vychoval řadu žáků – hydrobiologů. Jako vysokoškolský pedagog prošel všemi stupni učitelské práce, od demonstrátora až po profesora s přednáškami ze zoologie bezobratlých a entomologie. Jeho žáci si ale jistě také vzpomenou na terénní zoologická cvičení, kdy se z váženého pana profesora stával člověk s nevšední tolerancí pro styl mladých lidí.

Za jeho celoživotní práci mu byla v roce 1993 rektorem udělena Zlatá medaile Masarykovy univerzity. Přejeme panu profesorovi ještě mnoho svěžesti a pohody do dalších let.

- E. Sedlák -

## K významnému životnímu jubileu prof. RNDr. Aleny Sládečkové, CSc.

V roce 1951 začala studovat biologii a chemii na Přírodovědecké fakultě Univerzity Karlovy v Praze. Pod vedením prof. Bohuslava Fotta vypracovala diplomovou práci o fytoplanktonu Máchova jezera a Břežanského rybníka u Doks v severních Čechách. Po absolvování v roce 1956 nastoupila na celý úvazek asistenta na Katedře technologie vody VŠCHT u prof. V. Maděry, kde se věnovala vedle pedagogické i vědecko-výzkumné činnosti. Začala se zajímat o nárosty v čistých i znečištěných vodách, které sledovala zejména v údolních nádržích (soustavně Slapy, Sedlice, Klíčava, Fláje, orientačně Hamry a Vír). Kandidátskou disertační práci o nárostech jako indikátorech jakosti vody vypracovala a obhájila v r. 1962. Během šesti let, kdy byla editorkou sborníku *Verhandlungen* mezinárodní limnologické společnosti SIL, vydala materiály kongresů v Mnichově a Barceloně. Jako předsedkyně Algologické sekce České botanické společnosti pracovala několik let. V roce 1992 se habilitovala na Masarykově universitě v Brně, kde v roce 1995 získala řádnou profesuru v oboru hydrobiologie. Za svoji práci na VŠCHT byla dvakrát vyznamenána Schulzovou medailí. Roku 2000 byla zvolena čestnou členkou České limnologické společnosti.

Výsledky svých prací publikovala soustavně doma i v zahraničí. Známou po celém světě ji učinil referát *Limnological investigation methods for the periphyton (Aufwuchs) community* (Botanical Review 1962). Spolu s Prof. Dr. R. G. Wetzelem napsala kapitolu *Periphyton* do amerických standardních metod rozboru vody a stala se jejich spoluvydavatelkou (1992). Byla jednou z hlavních přednášejících na mezinárodním biologickém kursu TECHWARE EU v Janově (1997), jehož materiály vyšly knižně ve Velké Británii v r. 2002. S originálními příspěvky vystoupila také na vodárenských kongresech IWSA v Budapešti (1993), Durbanu (1995) a Madridu (1997). Se svým manželem prof. RNDr. Vladimírem Sládečkem, DrSc. připravila *Atlas vodních organismů se zřetelem na vodárenství, povrchové vody a čistírny odpadních vod* (1996, 1997). Spolu s ním, J. Ambrožovou a V. Kočím sepsala technické doporučení *Biologická kontrola čistíren odpadních vod a jejich vlivu na vodní recipienty*, vydané v letošním roce Hydroprojektem CZ, a.s. v Praze.

Společně s ing. Josefem Šťastným, CSc. pořádala každoročně v letech 1985 – 2001 celostátní semináře „Aktuální otázky vodárenské biologie“. Ty se staly oblíbeným setkáváním odborníků působících ve vodárenství, a to nejen hydrobiologů, ale i technologů, vodohospodářů a hygieniků.

Do další odborné činnosti – a také jejího obdivuhodného folklórního koníčka – přejeme profesorce Aleně Sládečkové hodně zdraví a neubývajících životní elán.

- J. Hubáčková, D. Matulová -

### Nabídka pracovního místa v Třeboni

Nabízíme pracovní místo pro absolventa magisterského studia VŠ **oboru ekologie, algologie, či hydrobiologie**, eventuálně jiného příbuzného oboru. Podmínkou je souběžné doktorandské studium na některé VŠ v příslušném oboru. Vzhledem k tomu, že je k dispozici celý úvazek – částečně na Ústavu ekologie krajiny AV ČR a částečně na Botanickém ústavu AV ČR, pracoviště Třeboň, může být toto studium distanční, bez stipendia a může být započato dodatečně. Pracovní místo je lokalizováno v Třeboni.

Tématem práce je ekologie fytoplanktonu, těžištěm experimentální práce jsou laboratorní válce simulující vertikální gradienty ve vodním sloupci, které umožňují studium vertikální struktury planktonu, diurnální migrace řas, výměny plynů apod. Těžištěm terénní práce je niva horní Lužnice se stovkami tůní a mrtvých ramen. Předpokládá se rovněž návaznost na projekty týkající se vázání CO<sub>2</sub> v mokřadních ekosystémech, která souvisí s problematikou globálních změn klimatu.

Vedoucím práce je RNDr. David Pithart, CSc.; *e-mail*: pithart@butbn.cas.cz; *tel.*: 384 721 156; *mobil*: 736 272 272.

## Životné jubileum RNDr. Mariana Vranovského, CSc.

Nedávno vyšiel v sesterském periodiku SLS (*Limnologický spravodajca* 2003/1) príspevok k loňským sedmadesiatinám kolegy Vranovského, mj. dlouholetého člena Československé limnologické spoločnosti, ktorý významne prispel k rozvoji (česko)slovenskej limnologie – jak je zřejmé z príspevku, jenž rádi přebíráme (v původním znění jako rozcvičku před společnou konferencí).

Koncom augusta sa dožil významného životného jubilea dlhoročný vedecký pracovník a priekopník slovenskej hydrobiológie, pracovník Ústavu zoológie SAV a člen Slovenskej limnologickej spoločnosti, RNDr. Marian Vranovský, CSc.

Jubilant sa narodil 25. augusta 1932 v Bňovciach. Po maturite na gymnáziu v Trnave v r. 1951, začal študovať na Prírodovedeckej fakulte UK v Bratislave. Diplomovú prácu na tému *Zooplanktón dvoch ryžovnísk pri Okeči na Žitnom ostrove* vypracoval pod vedením doc. Koniara. V r. 1957 nastúpil na externú aspirantúru na Prírodovedeckej fakulte UK v Prahe u školiteľa doc. J. Hrbáčka. Kandidátsku dizertáciu z odboru hydrobiológia obhájil v roku 1965 na Entomologickom ústave ČSAV.

Dr. Vranovský začal svoj profesionálny život vo Faunistickom laboratóriu Slovenskej akadémie vied, kde od 1. apríla 1956 pracoval ako odborný asistent. Treba zdôrazniť, že hoci sa názov a rezortné zadelenie tohto pracoviska niekoľkokrát zmenili, zostáva dr. Vranovský verný jednej inštitúcii až doposiaľ. V r. 1957 bolo Faunistické laboratórium preradené do Biologického ústavu (BÚ) SAV, kde sa neskôr vyprofilovalo Hydrobiologické oddelenie, ktorého vedúcim sa stal dr. M. Ertl. V roku 1965 vznikol Ústav biológie krajiny SAV a Hydrobiologické oddelenie sa stalo jeho súčasťou. V r. 1971 sa Hydrobiologické oddelenie vyčlenilo z Akadémie, spojilo sa s Laboratóriom rybárstva a vytvorilo spoločné pracovisko Laboratórium rybárstva a hydrobiológie (Laboratory of Fishery Research and Hydrobiology) Slovenskej poľnohospodárskej akadémie (SPA). Neskôr, po už druhom zrušení SPA, bolo Laboratórium pričlenené k Výskumnému ústavu živočíšnej výroby a premenované na Ústav rybárstva a hydrobiológie. V tomto období (1983 – 1991) pôsobil dr. Vranovský ako vedúci Hydrobiologického oddelenia. Až do roku 2003 aktívne pracoval ako vedecký pracovník v Ústave zoológie SAV, kam sa po roku 1991 Hydrobiologické oddelenie spolu s oddelením ichtyológie delimitovalo.

Vedecko-výskumná práca dr. Vranovského zahŕňa niekoľko oblastí. Najmä výskumu zooplanktónu Dunaja a priľahlých ramien venoval niekoľko desaťročí svojej pracovnej aktivity. Z množstva významných poznatkov možno spomenúť napríklad zistenie, že v čase prietoku vody ramenom je zloženie zooplanktónu a jeho početnosť podobne nízka ako v hlavnom toku. Naopak, v období stagnácie, v teplom období roka, dochádza v ramenách v porovnaní s hlavným tokom k niekoľkonásobnému zvýšeniu početnosti zooplanktónu najmä vírnikov a neskôr aj kôrovcov, najmä perloočiek. Dr. Vranovský priniesol aj nové poznatky o vplyve rýchlosti prúdu na biomasu zooplanktónu a tiež o stave zooplanktónu vnútrozemskej delty Dunaja na slovenskom území s prognózou zmien, ktoré vyvolá v tom čase projektovaná výstavba sústavy vodných diel Gabčíkovo–Nagymaros. Od r. 1989 sa dr. Vranovský zaoberal monitorovaním vplyvu výstavby a sprevádzkovania vodného diela Gabčíkovo na zooplanktón vôd vnútrozemskej delty Dunaja medzi Dobrohošťou a Čičovom, s hlavným dôrazom na planktonické Copepoda. Medzi pozoruhodné poznatky, získané v priebehu monitoringu, patrí aj zistenie výskytu niektorých euryhalinných druhov veslonôžok v slovensko-maďarskom úseku Dunaja. V posledných rokoch svoju pracovnú aktivitu dr. Vranovský zamerl aj na výskum stredového zooplanktónu biotopov rieky Moravy v rámci projektu revitalizácie odrezaných meandrov.

Popri skúmaní zooplanktónu nížinných riek participoval dr. Vranovský na rozsiahlom výskume bioty plies Vysokých a Západných Tatier, kde skúmal druhové zloženie a početnosť zooplanktónu. V rámci výskumu vysokohorských potokov zistil cenné poznatky o faune plaziviek driftovanej a hyporeickej mezofauny rieky Belej.

Životné jubileum je dobrou príležitosťou na to, aby sme dr. M. Vranovskému poďakovali nielen za všetku prácu na našom ústave, za aktivity v rámci Slovenskej limnologickej spoločnosti, ale aj za priateľstvo, česťnosť, vysoký morálny kredit a zásadovosť.

- M. Illyová -

## Ujme se tuňové hospodaření kolem Viktoriina jezera?

Rovnicková východní Afrika, a zvláště pramenné oblasti Nilu, odolávaly objevitelským snahám Evropanů až do druhé poloviny devatenáctého století. Výpravy proti proudu Nilu končily u nepřekonatelné překážky – v rozsáhlých mokřadech jižního Sudánu (Sud). Na popud Královské zeměpisné společnosti v Londýně se vydali prozkoumat prameny Nilu Richard Burton a J. H. Speke. Karavana čítající na 130 mužů vyrazila z ostrova Zanzibaru, tehdejšího centra arabského obchodu s otroky. Po 242 dnech cesty na západ, po bojích s domorodými Masaji, sužování horkem, vlhkem, a hlavně malárií, dorazili muži k jezeru Tanganjika. Věřili, že z něho vytéká Nil – vydali se proto na kánoích na sever. Jaké bylo jejich zklamání, když spatřili řeku do jezera přitékající... Speke se potom s částí karavany vydal dále a dorazil k jezeru, jehož velikost srovnal s plochou Irska a nazval jej Victoria Nyanza – Victoria na počest anglické královny a *nyanza* je bantusky jezero – věřil, že z něho vytéká řeka Nil. Královská společnost jej vyslala na další výpravu s J. A. Grantem a výprava dorazila k mohutným vodopádům v létě 1863, Speke je nazval Ribon Falls po významném členu Královské akademie. Viktoriino jezero sbírá ovšem vody pro svůj jediný výtok Nil z rozsáhlého povodí – vtéká do něho na 100 řek a nejj jižnější bod Nilského systému byl objeven až v roce 1937.

Po tisíciletí tajemstvím obestřená oblast pramenů Nilu prodělala ve druhé polovině dvacátého století dramatické změny. Místa, odkud přinášeli kusé informace pouze arabští obchodníci s otroky, lze dnes dosáhnout z Evropy za několik hodin letadlem a dále projíždět autem. Zásadními změnami prošel ekosystém Viktoriina jezera. V padesátých letech byl do jezera nasazen nilský okoun (*Lates* sp.) z Albertova jezera – měl redukovat drobné ryby a současně zvýšit atraktivnost rybolovu. Dravec byl vysazen záměrně i navzdory varováním některých hydrobiologů. Zpočátku se nic nápadného nedělo, avšak od sedmdesátých let se zřetelně snižovaly počty ulovených původních ryb, v úlovcích převládal nilský okoun, a hlavně se nápadně zvětšovala jeho velikost. Zatímco v místě původu se jeho váha pohybuje obvykle mezi 5 – 10 kg, ve Viktoriině jezeře dosahoval běžně váhy několika desítek kilogramů; – muzeum v Kisumu vystavuje nilského okouna o váze 186 kg! – v průběhu čtvrtstoletí se tedy velikost tohoto dravce zvětšila řádově...

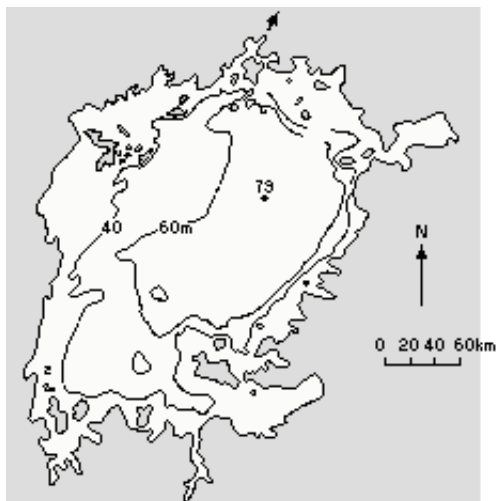
Domorodci se této změně obtížně přizpůsobovali, pro lov tak velkých ryb nebyli vybaveni, byli zvyklí na jiné druhy ryb, a navíc nilský okoun má vysoký obsah tuku. Ještě začátkem devadesátých let postgraduální studenti z Tanzánie, Ugandy a Keni, kteří do Čech přijížděli na pravidelné letní kurzy, popisovali sugestivně a s nevolí invazi nilského okouna. Na konci dvacátého století se však odehrála další zásadní změna – Světová rozvojová banka a další investoři postavili v průběhu několika let na březích Viktoriina jezera obrovské zpracovny ryb zaměřené na nilského okouna a začali vykupovat úlovky od místních rybářů za poněkud vyšší ceny. Ti úspěšní si vydělali na loď poháněné motorem a tradiční způsob rybolovu, zásobující místní obyvatele, nestačil držet krok s novou konkurencí. Z jezera se v devadesátých letech lovilo více než kdy jindy, registrované úlovky stouply z cca 100 000 tun ročně na cca 500 000 tun ročně. Z úlovků se vytrácí velké exempláře nilského okouna i nedávno nejběžnější, též introdukované nilské tilapie (*Oreochromis niloticus*) a rybáři nestačí zásobovat zpracovny ryb. Ceny ryb stouply – na tržnicích 1 kg stojí 1,3 USD – větších ryb se nedostává a domorodci, kteří se po generace živili rybami, trpí nedostatkem bílkovin. Tristní jsou případy, kdy místní obyvatelé sbírají kostry ryb – odpady ze zpracoven, aby je vařili pro své rodiny. Odlov velkých ryb je totální, projevuje se již nedostatek generačních ryb a mění se složení ichtyofauny. Místní obyvatelé používají sítě s menšími oky a loví převládající drobnou endemickou rybu (cyprinid *Rastrineobola argentea*), jež má vysokou nutriční hodnotu a lze ji požívat i sušenou. Ani tento zdroj potravy však nemusí mít dlouhého trvání, o tuto drobnou rybu projevují totiž zájem továrny na výrobu krmiv pro kuřata. Lze shrnout: hrubý národní produkt stoupá na úkor místních obyvatel a jejich chudoba se prohlubuje.

Na zmírnění chudoby je zaměřen **projekt EU FINGERPONDS**, na jehož řešení se podílíme (ENKI o.p.s.; podrobnější informace o projektu najdou zájemci na adrese [www.ihe.nl](http://www.ihe.nl)). V roce 2002 jsme navštívili Viktoriino jezero dvakrát, a to z jeho severovýchodní (keňské) a severní (ugandské) strany. Ve spolupráci s dalšími řešiteli projektu Fingerponds ověřujeme možnost chovu ryb v záplavových oblastech Viktoriina jezera a velkých řek. U dvou obcí v každé účastnické zemi (Tanzánie, Keňa a Uganda) je již vykopáno vždy po čtyřech rybníčcích (každý cca 200 m<sup>2</sup>). Tyto malé rybníky

leží v záplavové zóně, a v období záplav tedy zcela zmizí pod vodou. Když voda opadne, zůstanou v rybnících ryby, podobně jako zůstávají v tůních. Cílem projektu je najít a ověřit způsob, jak tyto ryby krmit a odlovovat v období sucha. Projekt byl zahájen v srpnu 2001 seminářem v Třeboni. V prvním roce místní obyvatelé vykopali rybníky. Hydrobiologické studie provádí místní univerzity pod vedením hlavního řešitele projektu (Patrick Denny, IHE Delft). Naším úkolem je navrhnout způsoby managementu na základě aktuálních hydrobiologických údajů a zejména navrhnout způsoby, jak podstatně zvýšit přirozenou produkci s využitím místních hnojiv. Naš projekt by měl ukázat jednu z možných cest, jak získat dlouhodobý zdroj potravin bez externích dotací. K úspěchu je potřeba zvládnout produkci ryb a získat pro tento způsob místní komunitu.

Dosud jsme v doprovodu našich kolegů z Afriky projezdili několik tisíc kilometrů po venkovské (rurální) krajině v oblastech mimo národní parky. Záplavové oblasti Viktoriina jezera v Ugandě a Keni jsou hustě obydlené, žije tam několik set obyvatel na km<sup>2</sup>. Všude je patrná lidská činnost, a zejména pastva. Jezerní litorál je přeměňován na zemědělská pole – pěstuje se hlavně rýže, cukrová třtina, ale i banány nebo sladké brambory. Dominantou litorálu je papyrus, z něhož se zhotovují rohože, koše i nábytek. Střechy obydlí jsou hlavně z palmového listí. Venkov je, díky vysoké produkci tropické přírody, ještě poměrně málo závislý na penězích. Když ovšem hledáte i kousek dřeva na zpevnění břehů, zjistíte, že není. Dřevo je spáleno, lidé si musí kupovat parafin na svícení. Až na jedinou výjimku jsme neviděli solární zařízení, zato se u cest prodává dřevěné uhlí...

### Hydrobiologická a hydrochemická charakteristika jezera a nově vykopaných rybníků v litorálu.



**Viktoriino jezero** je geologicky velmi mladé – odhaduje se stáří 750 000 roků, před 13 000 roky bylo téměř vyschlé, hloubka nepřesahuje 80 metrů – na rozdíl od velmi starého a velmi hlubokého jezera Tanganjika (20 milionů let, max. hloubka 1470 m). Dramatický vzestup trofie provázený trvalou anoxií u dna, ústupem rozsivek a zelených řas a nástupem sinic se popisuje od poloviny dvacátého století, zejména v souvislosti s vypalováním litorálních porostů a jejich přeměnou v pole. Od padesátých let stoupá poměr dusík:fosfor. U břehů se nepravidelně objevuje vodní hyacint, jenž někdy vytváří rozsáhlé koberce. I několik km od břehů jsme pozorovali dominanci *Microcystis*, vodivost se pohybuje okolo 100  $\mu\text{S}/\text{cm}$ . Zooplankton je spíše drobný.

**Rybníky v litorálu** – sledujeme celkem šest lokalit, z toho čtyři lokality v jezerním litorálu, dvě v Keni a dvě v Ugandě. Výrazně se liší vodivostí i alkalitou – tyto rozdíly přičítáme různé rychlosti mineralizace mokřadní slatinné půdy. V prvním roce po záplavě, kdy se ještě nehnojilo a sledoval se přirozený vývoj ekosystému, se prokazuje poměrně nízký obsah chlorofylu (do 40  $\mu\text{g}/\text{l}$ ) a horší vývoj zooplanktonu. Ryby v rybnících po záplavě zůstávají, ale mají zatím málo potravy. Pokus s aplikací slepičího hnoje ukázal dobrou schopnost mineralizace bez nástupu kyslíkového deficitu. Očekáváme výraznou predaci rybožravými ptáky, a také potíže se předčasnou pohlavní dospělostí a reprodukci tilapií. Hlavními rybami budou tilapie (*Tilapia urolepis*, *T. adolphi*, *T. hornorum*), a dále sumeček (*Synodontis*).

Častou námitkou proti zavádění mokřadů do blízkosti lidských obydlí je zvýšený výskyt přenašečů tropických nemocí – zejména malárie a schistosomózy. Komáří larvy (r. *Anophelles*) se v dobře nasazeném rybníku nevyvinou a věříme, že ryby (zejména *Clarias*) vyžerou i šneky rodů *Bulinus* a *Biomphalaria* – přenašeče nebezpečných parazitů (mj. krevnička močová – *Schistosoma haematobium*).

V roce 2003 se chystáme do Afriky koncem srpna a v září, abychom rybníky zastihli na plném stavu vody. Místní lidé ovšem tvrdí, že v posledních letech je nástup a průběh období sucha a dešťů velmi nepravidelný, přestože po generace se mohli na pravidelné střídání sezón zcela spolehnout...

- J. Pokorný, I. Příkryl, R. Faina -



## EUROPEAN ASSOCIATIONS

### E-mail Forum Group

<b>Name and address</b>	<b>e-mail; website; telephone and fax</b>
Sergey Mastitsky General Ecology Department Faculty of Biology Belarussian State University F Skoriny 4 Minsk 220050 <b>BELARUS</b>	sergmast@tut.by mastitsky@yahoo.com ostap@bsu.by
Assoc. Prof. Dr. Jan Helešic Masaryk University Brno Faculty of Science Department of Zoology and Ecology Kotlářská 2 CZ-61137 Brno <b>CZECH REPUBLIC</b>	helesic@sci.muni.cz  <i>tel:</i> +420-541129518 <i>fax:</i> +420-541211214
Kaisa Kononen Academy of Finland PO Box 99 FIN-00501 Helsinki <b>FINLAND</b>	kaisa.kononen@aka.fi
Dominique Fontvieille Ecologie des Association Française de Limnologie Eaux Douces Université Claude Bernard Lyon-1 43, Bd du 11 novembre 1918 F-69622 Villeurbanne Cedex <b>FRANCE</b>	dominique.fontvieille@univ-savoie.fr
Prof. Eric Pattee (Treasurer) Université Claude Bernard Lyon-1 43, Bd du 11 novembre 1918 F-69622 Villeurbanne Cedex <b>FRANCE</b>	eric.pattee@wanadoo.fr
Prof. Brigitte Nixdorf (President) Brandenburgische Technische Universität Lehrstuhl Gewässerschutz Seestraße 45 D-15526 Bad Saarow <b>GERMANY</b>	b.nixdorf@t-online.de
Dr. Ralf Köhler Landesumweltamt Brandenburg Michendorfe Chaussee 114 D-14473 Potsdam <b>GERMANY</b>	ralf.koehler@lua.brandenburg.de
Dr. Giuseppe Morabito CNR Istituto per lo Studio degli Ecosistemi Sezione di Idrobiologia ed Ecologia delle Acque Interne Largo Tonolli 50-52 I-28922 Verbania-Pallanza <b>ITALY</b>	g.morabito@ise.cnr.it <i>www.iii.to.cnr.it</i>  <i>tel:</i> +39-323-518300 <i>fax:</i> +39-323-556513
Dr. Luigi Naselli Dipartimento di Scienze Botaniche University of Palermo Via Archirafi, 38 I-90123 Palermo <b>ITALY</b>	luigi.naselli@unipa.it  <i>tel:</i> +39-91-6238224 <i>fax:</i> +39-91-6238203

Prof. Dr. hab. Andrzej Górniak (President) Polish Limnological Association Zakład Hydrobiologii Instytutu Biologii Uniwersytet w Białymstoku ul. Świerkowa 20b PL-15950 Białystok <b>POLAND</b>	hydra@noc.uwb.edu.pl  tel: +48-85-7457324
Dr. Jan Igor Rybak (General Secretary) Department of Hydrobiology University of Warsaw Banacha 2 PL-02097 Warszawa <b>POLAND</b>	igor@hydro.biol.uw.edu.pl  tel: +48-22-5546443
Sergi Sabater Association Espande de Limnologia Dep. de Microbiología y Ecología Fac. Ciencias Biológicas Edificio de Investigacion - 4ª planta Universidad de Valencia, Campus de Burjasot E-46100 Burjasot Valencia <b>SPAIN</b>	sergi.sabater@udg.es
Juan Soria Association Espande de Limnologia Dep. de Microbiología y Ecología Fac. Ciencias Biológicas Edificio de Investigacion - 4ª planta Universidad de Valencia, Campus de Burjasot E-46100 Burjasot Valencia <b>SPAIN</b>	jsoria@miracle.microb.uv.es jmsoriag@teleline.es
Jonas Fejes Swedish Environmental Research Institute P.O. Box 21060 SE-10031 Stockholm <b>SWEDEN</b>	jonas.fejes@ivl.se www.ivl.se  tel: +46-8-59856300 fax: +46-8-59856390
Dr. Peter Armin Swiss Federal Institute for Environmental Science and Technology (EAWAG) Limnological Research Center CH-6047 Kastanienbaum <b>SWITZERLAND</b>	armin.peter@eawag.ch www.sghl.ch  tel: +41-41-3492136 fax: +41-41-3492162
Prof. Alan Hildrew School of Biological Sciences Queen Mary University of London London E1 4NS <b>UNITED KINGDOM</b>	a.hildrew@qmul.ac.uk  tel: +44-20-78823299 fax: +44-20-89815986

## Vodárenská biologie

Ve dnech 5. – 6. února 2003 se v Praze v Podolském sále SČMD konal dvoudenní seminář, zažítý mezi odbornou veřejností pod názvem **Aktuální otázky vodárenské biologie**. Tento seminář se konal v pořadí již podevatenácté a na jeho přípravě se podíleli zástupci těchto organizací: VŠCHT FTOP Praha, Vodní zdroje Ekomonitor spol. s r. o., Ministerstvo zemědělství ČR, úsek vodního hospodářství a Česká limnologická společnost. Při přípravě semináře jsem se, jako odborný garant a editor, rozhodla pro změnu jeho koncepce. Zahrnula jsem do programu více odborných témat, více přednášejících a k rozsáhlému sborníku (o 262 stranách) bylo připojeno i CD s příspěvky barevných fotografií či schémat, vhodně doplňujících text přednášejících. Na semináři byla i posterová sekce.

V prvním dni semináře byly prezentovány 4 tématické okruhy (Legislativa a normy, Vodárenství, Hygiena a hygienické zabezpečení, Taxonomie) celkem 27 příspěvky. Ve druhém dni semináře byly prezentovány 2 tématické okruhy (Metodika, Aplikace oborů a toxikologické analýzy) s celkem 16 příspěvky, z toho 14 publikovaných ve sborníku. Zájemci o přednesenou problematiku si mohou sborník z tohoto semináře objednat na adrese: Vodní zdroje Ekomonitor spol. s r. o., Píšťovy 820, 537 01 Chrudim; *e-mail*: ekomonitor@ekomonitor.cz (cena 315,- Kč).

Odbornou veřejnost bych tímto chtěla informovat o **změnách, které chystáme v příštím roce**. Od roku 2004 se bude namísto plánovaného semináře konat již **mezinárodní konference** s názvem **Vodárenská biologie 2004**. Na struktuře a pořádajících konference se nebude nic zásadního měnit. Nadále budou přednášena témata týkající se legislativy, vodárenství, hygieny a hygienického zabezpečení, taxonomie, metodiky, aplikace oborů, toxikologických analýz a novinek na poli vodárenské biologie.

- J. Ambrožová -

## Aplikace hydrobiologie ve vodním hospodářství

Seminář České limnologické společnosti pořádaný k významnému životnímu jubileu prof. RNDr. Aleny Sládečkové, CSc. (viz Osobní zprávy) ve Výzkumném ústavu vodohospodářském T. G. Masaryka v Praze se uskutečnil dne 28. dubna 2003. Po zahájení tlumočili zástupci pobočky ČLS a ČVTS ve VÚV T.G.M. a též Slovenské limnologické společnosti jubilantce přání všeho nejlepšího a poděkování za celoživotní práci v oboru hydrobiologie a vodního hospodářství. V hlavním tématu semináře Alena Sládečková vzpomínala na začátky aplikované hydrobiologie v Československu. V diskusi vystoupili nejen kolegové, ale i zástupci nové generace hydrobiologů a vodohospodářů, které vychovala. Na semináři bylo přítomno kolem padesáti účastníků.

- J. Hubáčková, D. Matulová -

### Oznámení o akcích

---

- **13. česko–slovenská limnologická konference**

---

Společná konference SLS a ČLS se koná **23. – 27. června 2003** v Banskej Štiavnici. Definitivní **program konference**, aktuality a všechny další pokyny najdete na <http://www.sls.sav.sk/13.htm>

---

- **Determinační kurzy**

---

**Determinační kurz z hydrobiologie** (algologie atd.) pro náročné a značně pokročilé se koná ve dnech **9. – 12. června 2003** na Chomutovsku (lokalita Kamencové jezero) ve spolupráci s Českou algologickou sekcí, VŠCHT a SZÚ Praha. Jedná se o tradiční každoroční kurz, takže pravidelní účastníci, zavedení v naší databázi budou informováni přímo na svou adresu. Případní noví zájemci získají bližší informace na adrese: [jana.ambrozova@vscht.cz](mailto:jana.ambrozova@vscht.cz)

- ja -

---

• **Toxicita a biodegradabilita**

---

Jihočeská univerzita České Budějovice VÚRH Vodňany a Aquachemie Ostrava pořádají ve dnech **1. – 4. září 2003** ve **Velkých Karlovicích** 11. bienální konferenci **Toxicita a biodegradabilita látek a odpadů** spojenou se soutěží o nejlepší studentskou a doktorandskou práci pod záštitou ministra životního prostředí.

Kontaktní adresa pro zaslání materiálů: Ing. Pavel Dočkal, CSc., Varenská 49, 702 00 Ostrava 1;  
*e-mail*: pavel.dockal@tiscali.cz - pd -

---

**Publikace a recenze**

---

**Ambrožová J., 2001: Aplikovaná a technická hydrobiologie.** Skriptum VŠCHT, 226 str.  
(cena 245,- Kč bez poštovného a balného)

**Ambrožová J., 2002: Mikroskopické praktikum z hydrobiologie.** Skriptum VŠCHT, 183 str.  
(cena 235,- Kč bez poštovného a balného)

Skripta lze objednat na adrese: Milena Votavová, Prodejna a půjčovna skript, VŠCHT, Technická 3, 166 28 Praha 6; *tel./fax*: 224 353 210; *e-mail*: LICHEMA-Votavova@seznam.cz; další informace na internetové adrese: <http://vscht.cz> - ja -

---

**LIMNOLOGICKÉ NOVINY**, č. 2/2003

ISSN 1212-2920

© Česká limnologická společnost, Praha

reg. č. MK ČR E 10186

Členský zpravodaj České limnologické společnosti, vychází čtyřikrát ročně s finanční podporou Rady českých vědeckých společností. Roční předplatné je pro členy ČLS zahrnuto v členském příspěvku (200,- Kč; studenti a senioři 100,- Kč), pro nečleny činí 100,- Kč. Zájemci o členství mohou získat přihlášky v sídle ČLS nebo jednotlivých poboček. Evidenci předplatitelů vede HV ČLS, kam prosím hlaste eventuelní změny adresy, objednávky a záležitosti týkající se předplatného.

<b>Vydavatel:</b> Česká limnologická společnost, Podbabská 30, CZ-160 62 Praha 6 – Podbaba; <i>tel.</i> : 220 197 339; <i>fax</i> : 224310759; <i>e-mail</i> : Ladislav_Havel@vuv.cz <a href="http://www.cas.cz/cls/">http://www.cas.cz/cls/</a>	<b>Redakce a administrace:</b> Hydrobiologický ústav AV ČR, Na Sádkách 7, CZ-370 05 České Budějovice; Odpovědný redaktor: dr. Jaroslav Vrba, <i>tel.</i> : 387 775 872; <i>fax</i> : 385 310 248; <i>e-mail</i> : vrba@hbu.cas.cz
---	--

**Sekretariáty poboček ČLS:**

**Brno** – Katedra zoologie a ekologie, Přírodovědecká fakulta MU, Kotlářská 2, 611 37 Brno

**České Budějovice** – Hydrobiologický ústav AV ČR, Na Sádkách 7, 370 05 České Budějovice

**Praha** – Katedra parazitologie a hydrobiologie, Přírodovědecká fakulta UK, Viničná 7, 128 44 Praha 2